

Література:

1. Цукерман, Г. А. Десяти-двенадцатилетние школьники: «ничья земля» в возрастной психологии / Г. А. Цукерман // Вопросы психологии. – 1998. – №10. – С. 12-18
2. Битянова, М. Р. Работа психолога в начальной школе / М. Р. Битянова, Т. В. Азарова, Е. И. Афанасьева, Н. Л. Васильева. – М. : из-во «Совершенство», 1998
3. Истратова, О. Н. Большая книга подросткового психолога / О. Н. Истратова, Т. В. Эксакусто. – Изд-е 3. – Ростов на Дону : Феникс, 2010. – 636 с.
4. Обухова, Л. Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы / Л. Ф. Обухова. – М. : Тривола, 1995. – 360 с.

СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА У СИСТЕМІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Куліченко А. К.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

*Запорізького державного медичного університету
м. Запоріжжя, Україна*

На початку ХХ ст. американський педагог Е. Паркхерст справедливо зауважувала, що на світ чекає «колосальна трансформація самого поняття «освіта». Якщо раніше учень ішов до школи отримати все те, що вона пропонує, то зараз (у ХХ ст. – А.К.) він іде навчатися, щоб задовольнити свої потреби для самовдосконалення й розвитку. Він більше не хоче вивчати те, що викладає вчитель. Досвід дає найкращі уроки і є школою життя» [5, с. 3–5]. Ця думка залишається актуальною й нині, у ХХІ ст. Адже на сучасному етапі розвитку суспільства важливу роль продовжує відігравати педоцентристська парадигма, тобто у центрі навчального процесу, незалежно від рівнів освіти, знаходиться учень (студент), його пізнавальна та творча діяльність. Разом з тим, якщо говорити про вищу освіту, у багатьох випадках у іншого ключового суб'єкта – викладача – спостерігаємо відсутність бажання розвиватися, бути фахівцем, майстром своєї справи, що призводить до наслідування традиційних догм; відсутності зв'язку між змістом навчання і реальним життям; відсутності взаємин типу «викладач – студент» тощо.

На нашу думку, така «байдужість» є результатом об'єктивних та суб'єктивних чинників: соціально-економічних, побутових, особистісних та ін. Тому й постає нагальне питання про подолання зазначеної освітньо-духовної кризи, особливо в системі вищої медичної освіти, де майбутній лікар чи фармацевт повинен бути не тільки кваліфікованим й конкурентоспроможним спеціалістом на ринку праці, а й високоморальною, розвинутою особистістю.

Говорячи про фахові (клінічні) та нефахові дисципліни, суб'єкти навчального процесу медичного університету – «викладач» та «студент» тісно пов'язані, їхнє існування можливе лише за умов співпраці. Оскільки студент є мінливим суб'єктом, викладач повинен уміти пристосовуватися до змін, нових інтересів,

здібностей, бути уважним та щирим. Так, італійський педагог М. Монтесорі наголошувала, що творцем в аудиторії є викладач, який «вчиться не говорити, а мовчати, не навчати, а спостерігати, одягатися не в пихату самовпевненість, а в смиренність» [1, с. 22, 43].

Саме від викладача залежить вірне або невірне застосування законів навчання (закону готовності, закону вправ та закону ефекту, запропонованих американським психологом Е. Торндайком на початку ХХ ст.).

Закон готовності описує ті ситуації, де студент або сприймає, або не сприймає об'єкт. Готовність – це комплекс підготовчих вправ, що передують діяльності: нагадування студенту про його минулі досвіди, розумова підготовка до сприйняття нових явищ, спрямовування уваги на те, що потрібно вивчити та як діяти. Усе це спонукає студента бути готовим навчатися [6, с. 230–231].

Закон готовності працює у трьох випадках: 1) коли одиниця поведінки готова до дії, то поведінка є задовільною і нічого не потрібно робити, щоб її змінити; 2) коли одиниця поведінки готова діяти, але не діє, то поведінка є дратівливою; 3) коли одиниця поведінки не готова до дії, але змушена діяти, то поведінка є дратівливою [8, с. 128; 9, с. 1].

Закон вправ складається із законів вживання (коли мінливий зв'язок відбувається між ситуацією та реакцією, а сила повторення зв'язку за рівних умов збільшується) та невживання (коли мінливий зв'язок не відбувається між ситуацією і реакцією під час певного проміжку часу, а сила повторення зв'язку поведінки зменшується) [9, с. 2–4]. Закон полягає в тому, що будь-яка реакція буде, за рівних умов, більш тісно пов'язана із ситуацією пропорційно до частоти та сили повторення зв'язку поведінки з цією ситуацією [7, с. 244].

Закон ефекту діє тоді, коли є мінливий зв'язок між ситуацією та реакцією і він супроводжується задовільним станом, а сила повторення зв'язку поведінки зростає. Коли є мінливий зв'язок між ситуацією та реакцією і він супроводжується роздратованим станом, сила повторення зв'язку поведінки зменшується [7, с. 244; 9, с. 4].

З законів навчання впливає, що кожен викладач повинен володіти певним комплексом професійно-психологічних знань, умінь та навичок, щоб вивчати та знати особливості своїх студентів. Американський освітянин В. Джеймз вважав: «Попри хибну думку про те, що психологія – це різновид мракобісся та недосяжності, її основи повинні допомагати викладачеві. Психологія – це наука, а викладання – мистецтво. Але знати психологію – ще не означає бути талановитим педагогом [3, с. 3–9].

Психологія та педагогіка схожі на воєнну науку. Стратегія дуже проста для всіх: зацікавити – передбачити – підготувати – передати знання іншому – закріпити результат – сприяти подальшому розвитку. Тож викладач повинен зацікавити студента тим, чого збирається його навчити, витісняючи будь-який інший об'єкт з його розуму; потім так подати йому знання, щоб студент запам'ятав їх на все життя; і, нарешті, сприяти студентській цікавості, щоб потім виникло бажання дізнатися, як зазначений об'єкт пов'язаний з іншими явищами. Передбачення та сприйняття – єдині помічники в навчальному процесі [2; 3, с. 9–10].

Розглядаючи постать викладача, погоджуємося з Ф. Паркером про те, що: ідеальний викладач – відважний та стриманий. Неважливо, що багато освітян відрізняються у використанні методів та засобів навчання, головне – кінцева мета на-

вчального процесу – формування особистості; перш ніж чогось навчати студентів, викладач сам повинен це вміти, бо студент, як це не дивно, навчається, імітуючи викладача [4, с. 23, 164, 166, 177].

Тож кожному викладачеві потрібні вміння здивувати, зацікавити студентську аудиторію, непомітно підштовхуючи до самостійного прояву ініціативи до навчання та навіть виховати щасливими членів демократичного суспільства. Але чи може нещасливий у власному житті викладач досягти цього? Звісно, що ні. У цьому разі викладачеві потрібно починати з себе – переглянути свої погляди, ідеї, настрої, мотивації, намагатися серед труднощів знайти щось хороше тощо.

Отже, сучасний викладач у системі вищої медичної освіти повинен бути не авторитарним наглядцем, а партнером, який намагається створити належні умови для розвитку цінних якостей майбутнього спеціаліста. Під час взаємодії з таким викладачем студент, по-перше, формує свій характер та розвиває критичне мислення, по-друге, отримує низку необхідних життєвих знань та досвід, по-третє, вчиться відстоювати життєву позицію, прийнятну для демократичного суспільства, по-четверте, виявляє свою індивідуальність. Все це, на нашу думку, є запорукою успіху співпраці викладача і студента.

Література:

1. Монтессори М. Мой метод: начальное обучение / М. Монтессори ; пер. с итал. – М. : Астрель, АСТ, 2006. – 352 с.
2. James W. Pragmatism : A New Name for Some Old Ways of Thinking / W. James. – N. Y. : Longman Green & Co, 1907. – 309 p.
3. James W. Talks to Teachers on Psychology : And to Students on Some of Life's Ideals / W. James. – N. Y. : Henry Holt & Company, 1900. – 305 p.
4. Parker F. W. Notes of talks on teaching, given at the Martha's vineyard summer institute, July 17 to August 19, 1882 / F. W. Parker ; reported by L. Patridge (1885). – N. Y. : E.L. Kellog & Co, 1885. – 206 p.
5. Parkhurst H. Education on the Dalton Plan / H. Parkhurst. – N. Y. : E.P. Dutton & Company, 1922. – 278 p.
6. Sharma R. N. Advanced Educational Psychology / R. N. Sharma, R. K. Sharma. – New Delhi (India) : Atlantic Publishers & Dist, 1935. – 580 p.
7. Thorndike E. L. Animal Intelligence. Experimental Studies / E. L. Thorndike. – N. Y. : The Macmillan Company, 1911. – 297 p.
8. Thorndike E. L. Educational Psychology. Volume 1. The Original nature of Man / E. L. Thorndike. – N. Y. : Teachers College, 1921. – 327 p.
9. Thorndike E. L. Educational Psychology. Volume 2. The Psychology of Learning / E. L. Thorndike. – N. Y. : Teachers College, 1921. – 451 p.